

Петро КРАЛЮК

**ПРИЙНЯТТЯ І СПРИЙНЯТТЯ
ХРИСТІЯНСТВА
В РУСІ-УКРАЇНІ**

Монографія

Острог – 2013

УДК 26/28(477)
ББК 86.37
К 78

Рецензенти:

Баран В. К., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Жуковський В. М., доктор педагогічних наук, магістр богослов'я, професор, декан гуманітарного факультету Національного університету «Острозька академія»;

Зайцев М. О., доктор філософських наук, завідувач кафедри культурології та філософії Національного університету «Острозька академія».

Крालюк П. М.

К 78   Прийняття і сприйняття християнства в Русі-Україні : [монографія] / П. М. Крालюк. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія»; Луцьк : Видавництво «Ключі», 2013. – 136 с.

Монографія присвячена питанням поширення християнства на українських землях, починаючи з найдавніших часів і закінчуючи Володимировим хрещенням. Окремо звертається увага на «вибір віри» князем Володимиром. Також йдеться про сприйняття християнства в творах давньоруських книжників.

Книга розрахована на широке коло читачів.

© Крालюк П. М.

ПЕРЕДМОВА

Сучасність ставить перед громадськістю і найперше перед науковими колами України низку запитів різного характеру. Проте одним із ключових завдань сучасності є питання про історичне підґрунтя побудови Помісної Православної Церкви в Україні. Цій ідеї найбільше служить цьогорічне святкування 1025-річчя Хрещення Руси-України. А тому природно, що ця ключова подія історії України привертає увагу сучасних дослідників і науковців, які вбачають своє завдання в більш об'єктивній оцінці цієї події та її висвітленні у зв'язку з історичною обстановкою тієї епохи, трактуванні самого Володимирового Хрещення давньоруською літературою та в пошуку тих історико-канонічних засад, які допомагають краще усвідомити духовний світогляд, за яким розвивалась державна і церковна структура України.

Необхідно відзначити, що за основу викладу дослідницького матеріалу Петро Крालюк ставить саме історичний контекст зазначеної проблеми, що дозволяє йому розглядати подію Хрещення Русі не лише у контексті X ст., а як складний процес проникнення християнської віри на територію сучасної України, починаючи з кінця I ст. А тому надзвичайно цілісним є огляд матеріалу, що починається з аналізу історичного переказу проповіді св. апостола Андрія Первозванного на Київських горах. У роботі йдеться про безперервний характер християнізації давніх племен і народів, які населяли українські землі, робиться історичний огляд формування церковних організацій в Криму та Північному Причорномор'ї протягом II – VIII ст. Цікавою є інформація про апостолів Павла та Андроника як учителів слов'янських, що стверджує іс-

торичний факт проникнення християнства до слов'ян різними шляхами. Кирило-Мефодіївська традиція також мала стосунок до Русі-України, бо пов'язувала її з іншим слов'янським світом, що вже офіційно був охрещений. Власне, становлення державного життя сприяло визначенню князем Володимиром прийняття християнської віри на офіційному державному рівні, що, своєю чергою, сприяло прилученню Київської Русі до християнської цивілізації європейських держав того часу.

Таким чином, праця не тільки є актуальною до цього річного ювілею й офіційного святкування, але й допомагає оцінити крізь віки доленосну подію Хрещення Русі-України у 988 р. за св. рівноап. кн. Володимира Великого.

***Архієпископ Рівненський і Острозький
ІЛАРІОН***

ПОЧАТКИ ХРИСТІЯНСТВА НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

Свідчення про поширення християнства на землях України в перші століття після Різдва Христового

Відомий російський церковний історик, митрополит Макарій (в миру – Михайло Булгаков, роки життя – 1816-1882), спираючись на літописний переказ про апостола Андрія Первозванного, який ніби побував на руських землях, зокрема на Київщині й Новгородщині, вважав, що початки християнізації Русі сягають апостольських часів. «...у корінній Росії, – писав він, – св. Апостол Андрій... проповідував Євангеліє не комусь іншому, а, без сумніву, стародавнім місцевим жителям, предкам нашим – слов'янам»¹. Не будемо звертати увагу на те, що Макарій «плутає» поняття Русь і Росія. За часів його життя в російській історіографії ці поняття не розрізнялися, а українські землі трактувалися як частина «корінної Росії». Макарій, створивши фундаментальну працю з історії Російської церкви (у дванадцяти томах), намагався утвердити думку про давність цієї релігійної інституції, про те, що вона бере свій початок ще з апостольських часів. Це, відповідно, підносимо авторитет зазначеної церкви в очах читачів.

Щоб аргументувати свою тезу про поширення християнства на руських землях у перші століття після Різдва Христового, церковний історик залучив свідчення таких ранньохристиянських авторів, як Тертулліан, Оріген,

¹ Макарій. История христианства в России до равноапостольного князя Владимира, как введение в историю русской церкви. – СПб, 1846. – С. 37.

можна висловлювати різноманітні здогади. Але Русь без своєї церковнослов'янської писемності, без церкви, де використовувалася ця мова, без державних інституцій, що часто брали за взірець інституції Візантійської імперії, могла відносно легко «розчинитися» в татарському морі.

Що ж до «пасеїстичного духу православ'я», який запанував на Сході Європи, то це є передусім творіння Московської держави, яка зазнала татарського впливу. У той же час православ'я на руських (українських) землях виявляло здатність йти назустріч латинському Заходу, переймати його досягнення. Свідчення цього є й Берестейська унія (при всіх її проблемних моментах), і діяльність греко-католиків, які, до речі, чи не найкраще допомагали українцям зберігати національну ідентичність, і діяльність Києво-Могилянської академії, яка взяла собі за зразок західноєвропейські католицькі колегиї. При бажанні можна навести й інші факти. Інша річ, що Російська православна церква цілеспрямовано нищила релігійні й культурні традиції, що зближували українців із Заходом.

У контексті цих міркувань «вибір віри» Володимира зовсім не видається помилковим. Князь вибрав найбільш оптимальний варіант. Інша річ, що переваги цього вибору ми з часом розгубили. Але чи варто тут звинувачувати князя Володимира?

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПОЧАТКИ ХРИСТІЯНСТВА НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ	5
<i>Свідчення про поширення християнства на землях України в перші століття після Різдва Христового</i>	5
<i>Передання про Андрія Первозванного</i>	14
<i>Апостоли Андронник і Павло як учителі слов'ян</i>	22
МІСІЯ КИРИЛА ТА МЕФОДІЯ Й ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ІХ СТ.	25
<i>Передання про хрещення князя Бравліна</i>	25
<i>Початки Руської держави та «Аскольдове хрещення»</i>	28
<i>Місіонерська діяльність Кирила й Мефодія та її відображення в «Повісті минулих літ»</i>	41
ЯЗИЧНИЦЬКА РЕАКЦІЯ ТА «ВІДРОДЖЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА» ЗА ЧАСІВ КНЯГИНИ ОЛЬГИ	52
<i>Князь Олег та відновлення позицій язичництва на українських землях</i>	52
<i>Християнство на землях Русі-України за часів князя Ігоря</i>	63
<i>«Відродження християнства» за часів княгині Ольги</i>	66

«ВИБІР ВІРИ» КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА: ЛЕГЕНДИ ТА РЕАЛІЇ	75
<i>Передання про «вибір віри» князем Володимиром</i>	75
<i>Язичницький варіант</i>	83
<i>Мусульманський варіант</i>	87
<i>Юдейський варіант</i>	98
<i>Західнохристиянський варіант</i>	103
ВОЛОДИМИРОВЕ ХРЕЩЕННЯ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ В ДАВНЬОРУСЬКИХ ДЖЕРЕЛАХ	106
<i>Як князь Володимир хрестив Русь?</i>	106
<i>Творення «канону» про хрещення Русі в творах давньоруських книжників</i>	117
<i>Образ князя Володимира як хрестителя Русі в Нестора Літописця</i>	125
ЧИ ПРАВИЛЬНО КНЯЗЬ ВОЛОДИМИР «ВИБРАВ ВІРУ»?	130

Петро КРАЛЮК

**ПРИЙНЯТТЯ І СПРИЙНЯТТЯ
ХРИСТІЯНСТВА В РУСІ-УКРАЇНІ**

Монографія

**Головний редактор Ігор Пасічник
Технічний редактор Роман Свиначук
Комп'ютерна верстка Наталії Крушинської
Художнє оформлення обкладинки Катерини Олексійчук**

**Підписано до друку 12.06.2013 р.
Формат 42х30/4. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 16. Гарнітура "PragmaticaC"
Наклад 300 прим.**

**Оригінал-макет виготовлено
у видавництві Національного університету "Острозька академія"
(свідоцтво РВ №1 від 8 серпня 2000 року).
Адреса: вул. Семінарська, 2, м. Острог, Рівненська обл., Україна, 35800.**

**Виготовлено СПД Свиначук Р. В.
(свідоцтво РВ №27 від 29 липня 2004 року).
Тел. (+38) 067 771 28 70, e-mail: 35800@ukr.net**